Vietnam Journal of Community Medicine, Vol 62, No 6 (2021) 65-72

CONSULTATION OF MEDICINE USE IN OUTPATIENT

Bui Dang Minh Tri[1,*], Bui Dang Phuong Chi[1], Nguyen Huu Nhan[2], Đoan Ngoc Giang Lam[3]

[1]*University of Medicine Pham Ngoc Thach - No.2 Duong Quang Trung, 12 ward, 10 district, Ho Chi Minh City, Vietnam*
[2]*Tay Do University - 68 Lo Hau Thanh My, Le Binh, Cai Rang, Can Tho City, Vietnam*
[3]*108 Military Central Hospital - No.1 Tran Hung Dao, Hai Ba Trung, Hanoi, Vietnam*

Received 10/05/2021
Revised 25/06/2021; Accepted 11/08/2021

ABSTRACT

Objectives: To survey the patient's counseling necesssary and counseling activities of medicine use in outpatients at Thong Nhat Hospital.

Objects and methods: Cross-sectional descriptive study on 120 patients who were given health insurance drugs waiting to take drugs, before entering the counseling room and 60 counseling conversations about drug use by pharmacists for patients from September 1st, 2020 to December 1st, 2020 at Thong Nhat Hospital.

Results: Patients wishing to be counseled about drug use (58.33%). The reason that patients did not want to be consulted about drug use was mainly treated for a long time of patients (79.49%) and consulted by their doctor (58.97%). The patients wanted to have advices on both their medicines and diseases, accounting for 61.43%. The majority of patients participating in the study were fully consulted about the drug contents and prescription (61.67%). Before pharmacists started consulting, most of the patients asked questions with general counseling content (55.0%).

Conclusion: The proportion of patients wishing to be consulted about drug use was moderate. The main reason why patients did not want to be consulted about drug use was mainly treated for a long time of patients and consulted by their doctor. Mostly, patients wanted advices on both their medicines and diseases. The majority of patients were fully consulted about the drug contents and prescription.

Keywords: Medicine use consultation, outpatient.

*Corressponding author
Email address: drtribui1@gmail.com
Phone number: (+84) 914 186 944
https://doi.org/10.52163/vjcm.v62i6.176

HOẠT ĐỘNG TƯ VẤN SỬ DỤNG THUỐC BỆNH NHÂN NGOẠI TRÚ

Bùi Đặng Minh Trí[1,*], Bùi Đặng Phương Chi[1], Nguyễn Hữu Nhân[2], Đoàn Ngọc Giang Lâm[3]

[1]*Trường Đại học Y khoa Phạm Ngọc Thạch - Số 2 Dương Quang Trung, P.12, Q.10, TP.HCM, Việt Nam*
[2]*Trường Đại học Tây Đô - 68 Lộ Hậu Thạnh Mỹ, P. Lê Bình, Q. Cái Răng, Tp. Cần Thơ, Việt Nam*
[3]*Bệnh viện Trung ương Quân đội 108 - Số 1 Trần Hưng Đạo, Hai Bà Trưng, Hà Nội, Việt Nam*

Ngày nhận bài: 10 tháng 05 năm 2021
Chỉnh sửa ngày: 25 tháng 06 năm 2021; Ngày duyệt đăng: 11 tháng 08 năm 2021

TÓM TẮT

Mục tiêu: Khảo sát nhu cầu được tư vấn của bệnh nhân và hoạt động động tư vấn sử dụng thuốc cho bệnh nhân ngoại trú tại Bệnh viện Thống Nhất.

Đối tượng và phương pháp: Nghiên cứu mô tả cắt ngang trên 120 bệnh nhân được cấp phát thuốc BHYT đang chờ lấy thuốc, trước khi vào phòng tư vấn thuốc và 60 cuộc hội thoại tư vấn về sử dụng thuốc của các dược sĩ cho bệnh nhân từ ngày 01/9/2020 đến ngày 01/12/2020 tại Bệnh viện Thống Nhất.

Kết quả: Bệnh nhân có nhu cầu muốn được tư vấn sử dụng thuốc (58,33%). Lý do bệnh nhân không muốn được tư vấn sử dụng thuốc chủ yếu do bệnh nhân đã được điều trị lâu ngày (79,49%) và đã được bác sĩ tư vấn (58,97%). Các bệnh nhân muốn tư vấn cả về thuốc và về bệnh của họ, chiếm tỷ lệ 61,43%. Đa số bệnh nhân tham gia nghiên cứu được tư vấn đầy đủ các nội dung và các loại thuốc theo đơn (61,67%). Trước khi dược sĩ bắt đầu tư vấn đa số các bệnh nhân đưa ra câu hỏi với nội dung tư vấn chung (55,0%).

Kết luận: Tỷ lệ bệnh nhân có nhu cầu muốn được tư vấn sử dụng thuốc ở mức trung bình. Lý do bệnh nhân không muốn được tư vấn sử dụng thuốc chủ yếu do bệnh nhân đã được điều trị lâu ngày và đã được bác sĩ tư vấn. Chủ yếu bệnh nhân muốn tư vấn cả về thuốc và về bệnh của họ. Đa số bệnh nhân được tư vấn đầy đủ các nội dung và các loại thuốc theo đơn.

Từ khóa: Tư vấn sử dụng thuốc, bệnh nhân ngoại trú.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Tư vấn sử dụng thuốc cho bệnh nhân là một nội dung quan trọng trong công tác chăm sóc bệnh nhân của Dược lâm sàng, nhằm cung cấp nhanh chóng, rõ ràng, chính xác các thông tin liên quan đến hoạt động sử dụng thuốc cho bệnh nhân, đảm bảo sử dụng thuốc hợp lý, an toàn và đạt kết quả điều trị tốt nhất [1]. Theo dự thảo Luật sửa đổi và bổ sung một số điều của Luật Dược 2013, tư vấn và hướng dẫn cách sử dụng thuốc

*Tác giả liên hệ
Email: drtribui1@gmail.com
Điện thoại: (+84) 914 186 944
https://doi.org/10.52163/vjcm.v62i6.176

cho bệnh nhân là trách nhiệm của dược sĩ lâm sàng tại các cơ sở khám chữa bệnh [2]. Theo Ủy ban chăm sóc sức khỏe Mỹ (Department of Health Human Services) thì việc thiếu thông tin về thuốc là một trong bốn lí do khiến người cao tuổi thất bại trong việc tuân thủ phác đồ điều trị. Như vậy tư vấn bệnh nhân có thể giảm thiểu những sai sót và sự không tuân thủ trong việc dùng thuốc của bệnh nhân [3]. Nhận thấy vai trò quan trọng của hoạt động tư vấn sử dụng thuốc, chúng tôi thực hiện nghiên cứu này nhằm mục tiêu: *"Khảo sát nhu cầu được tư vấn của bệnh nhân và hoạt động động tư vấn sử dụng thuốc cho bệnh nhân ngoại trú tại Bệnh viện Thống Nhất".*

2. ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

2.1. Đối tượng nghiên cứu

Gồm 120 bệnh nhân được cấp phát thuốc BHYT đang chờ lấy thuốc, trước khi vào phòng tư vấn thuốc và 60 cuộc hội thoại tư vấn về sử dụng thuốc của các dược sĩ cho bệnh nhân từ ngày 01/9/2020 đến ngày 01/12/2020 tại Bệnh viện Thống Nhất.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

Thiết kế nghiên cứu: Nghiên cứu mô tả cắt ngang.

Chỉ tiêu nghiên cứu:

- Chỉ tiêu nhu cầu được tư vấn sử dụng thuốc của bệnh nhân:

+ Tần suất bệnh nhân muốn được tư vấn về thuốc hoặc về bệnh;

+ Tần suất các lí do khiến bệnh nhân không muốn được tư vấn;

+ Tuần suất về lĩnh vực bệnh nhân muốn được tư vấn thuốc;

+ Tần suất các nội dung cụ thể bệnh nhân muốn được tư vấn.

- Chỉ tiêu hoạt động tư vấn sử dụng thuốc của dược sĩ:

+ Tần suất các nội dung tư vấn các dược sĩ đã thực hiện;

+ Số thuốc trong đơn được các dược sĩ tư vấn;

+ Tần suất các cách hỏi dược sĩ của bệnh nhân trước khi dược sĩ bắt đầu tư vấn;

+ Tần suất các nội dung cụ thể bệnh nhân xin tư vấn;

+ Tần suất bệnh nhân có hỏi lại dược sĩ trong quá trình tư vấn;

+ Tần suất các nội dung cụ thể bệnh nhân hỏi trong quá trình tư vấn.

3.3. Phương pháp xử lý số liệu: Số liệu thu thập được nhập và xử lý trên phần mềm thống kê y sinh học SPSS 22.0.

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

Bảng 1. Nhu cầu muốn được tư vấn sử dụng thuốc của bệnh nhân

Nhu cầu	Kết quả (n = 120)	
	SL	%
Có	70	58,33
Không	39	32,50
Không ghi nhận được	11	9,17

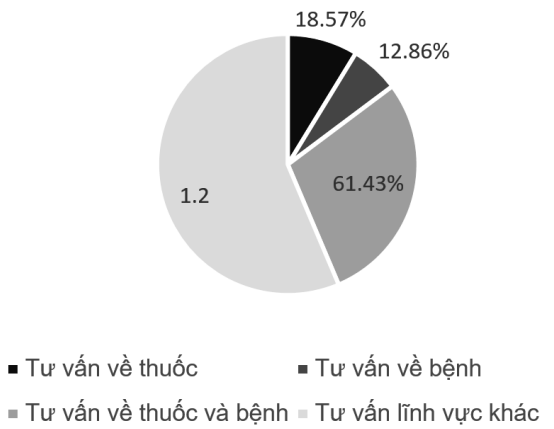
Nhận xét: Đa số các bệnh nhân có nhu cầu muốn được tư vấn sử dụng thuốc, chiếm tỷ lệ 58,33% và có 32,50% bệnh nhân không có nhu cầu muốn được tư vấn sử dụng thuốc.

Bảng 2. Lý do không muốn được tư vấn sử dụng thuốc của bệnh nhân

Lý do	Kết quả (n = 39)	
	SL	%
Đã được bác sĩ tư vấn	23	58,97
Đã có kiến thức	18	46,15
Không có thời gian	2	5,13
Đã điều trị lâu ngày	31	79,49
Sợ tính phí tư vấn	6	15,38
Khác	12	30,77

Nhận xét: Lý do đã được điều trị lâu ngày và đã được bác sĩ tư vấn chiếm tỷ lệ cao lần lượt là 79,49% và 58,97%. Có một số bệnh nhân sợ bị tính thêm phí khi được tư vấn (15,38%) và sợ mất thời gian khi được tư vấn (5,13%).

Biểu đồ 1. Lĩnh vực bệnh nhân muốn được tư vấn sử dụng thuốc

Nhận xét: Đa số các bệnh nhân tham gia nghiên cứu muốn tư vấn cả về thuốc và về bệnh, chiếm tỷ lệ 61,43%. Chỉ có 7,14% các bệnh nhân muốn được tư vấn về các lĩnh vực khác.

Bảng 3. Nội dung cụ thể bệnh nhân muốn được tư vấn sử dụng thuốc

Nhu cầu	Kết quả (n = 70)	
	SL	%
Bệnh lí bệnh nhân mắc phải	58	82,86
Tác dụng không mong muốn của thuốc	31	44,29
Lối sống cần tuân theo	23	32,86
Thuốc dùng kèm theo	16	22,86
Thời điểm uống thuốc	44	62,86

Nhu cầu	Kết quả (n = 70)	
	SL	%
Tác dụng điều trị của thuốc	29	41,43
Tương tác thuốc	5	7,14
Độ dài đợt điều trị	51	72,86
Liều dùng thuốc	11	15,71
Dạng bào chế thuốc	4	5,71
Nội dung khác	15	21,43

Nhận xét: Nhu cầu được tư vấn về bệnh lý bệnh nhân mắc phải, độ dài đợt điều trị và thời điểm uống thuốc chiếm tỷ lệ cao lần lượt là 82,86%, 72,86% và 62,86%. Nhu cầu tư vấn về thuốc dùng kèm theo và liều dùng thuốc chiếm tỷ lệ thấp lần lượt là 22,86% và 15,71%. Các nhu cầu tư vấn về tương tác thuốc và dạng bào chế thuốc chiếm tỷ lệ thấp nhất với tỷ lệ 7,14% và 5,71%.

Bảng 4. Nội dung dược sĩ thực hiện tư vấn sử dụng thuốc

Nhu cầu	Kết quả (n = 60)	
	SL	%
Chào hỏi	60	100,0
Tra cứu thông tin, xem xét tính hợp lí của đơn thuốc	41	68,33
Hỏi tiền sử thuốc, dị ứng của thuốc trong đơn	49	81,67
Hướng dẫn tên, chỉ định	24	40,0
Tư vấn liều dùng	60	100,0
Tư vấn thời điểm dùng thuốc	60	100,0
Tư vấn độ dài đợt điều trị	25	41,67
Tư vấn cách sử dụng	57	95,0
Tư vấn tác dụng không mong muốn, cách khắc phục	53	88,33
Lưu thông tin tư vấn	60	100,0

Nhận xét: Các nội dung như chào hỏi, tư vấn liều dùng, tư vấn thời điểm dùng thuốc và lưu thông tin tư vấn được thực hiện đầy đủ với 100% các cuộc tư vấn; nội dung hỏi tiền sử thuốc, dị ứng của thuốc trong đơn, tư vấn tác dụng không mong muốn, tư vấn cách sử dụng được thực hiện với tỷ lệ cao lần lượt là 81,67%, 88,33% và 95,0%. Các nội dung về tư vấn độ dài đợt điều trị, hướng dẫn tên, chỉ định được thực hiện với tỷ lệ thấp nhất lần lượt là 41,67% và 40,0%.

Bảng 5. Số thuốc bệnh nhân được tư vấn sử dụng

Nhu cầu	Kết quả (n = 60)	
	SL	%
Đầy đủ theo đơn	37	61,67
Tư vấn thuốc dược sĩ thấy lưu ý	16	26,67
Tư vấn thuốc bệnh nhân hỏi	7	11,66

Nhận xét: Đa số bệnh nhân tham gia nghiên cứu được tư vấn đầy đủ các loại thuốc theo đơn chiếm 61,67%. Có 26,67% trường hợp các dược sĩ chỉ tư vấn các loại thuốc cần lưu ý.

Bảng 6. Tương tác giữa dược sĩ và bệnh nhân trong quá trình tư vấn

Thông số			Số bệnh nhân (%)
Trước khi dược sĩ bắt đầu tư vấn	Cách hỏi của bệnh nhân (n = 60)	Không hỏi	4 (6,67%)
		Hỏi "tư vấn chung"	33 (55,0%)
		Hỏi câu hỏi cụ thể	23 (38,33%)
	Các nội dung cụ thể bệnh nhân xin tư vấn (n= 23)	Cách dùng	10 (43,48%)
		Phản ứng đã gặp khi dùng thuốc	4 (17,39%)
		Tác dụng không mong muốn	6 (26,09%)
		Liều dùng	7 (30,43%)
		Tác dụng của thuốc	2 (2,70%)
		Tương tác thuốc	0 (0,0%)
		Bệnh lí	4 (17,39%)
		Lối sống	1 (4,35%)
		Khác	6 (26,09%)
Trong khi dược sĩ tư vấn	Bệnh nhân có hỏi lại dược sĩ (n= 60)	Có	44 (73,33%)
		Không	16 (26,67%)
	Nội dung cụ thể bệnh nhân hỏi (n=35)	Tác dụng không mong muốn	37 (84,09%)
		Liều dùng	9 (20,45%)
		Tác dụng của thuốc	7 (15,91%)
		Bệnh lí	34 (77,27%)
		Cách dùng	16 (36,36%)
		Tương tác thuốc	3 (6,82%)
		Lối sống	1 (2,27%)
		Khác	10 (22,73%)

Nhận xét: Trước khi dược sĩ bắt đầu tư vấn đa số các bệnh nhân đưa ra câu hỏi với nội dung tư vấn chung, chiếm tỷ lệ 55,0%. Ngoài ra có 38,33% các bệnh nhân đưa ra câu hỏi tư vấn cụ thể như các câu hỏi về cách dùng (43,48%), liều dùng (30,43%), tác dụng không mong muốn của thuốc (26,09%). Trong khhi dược sĩ đang tư vấn sử dụng thuốc có 73,33% các bệnh nhân có hỏi các dược sĩ với các nội dụng câu hỏi thường gặp như: tác dụng không mong muốn của thuốc (84,09%); bệnh lý của bệnh nhân (77,27%) và một số câu hỏi khác (22,73%).

4. BÀN LUẬN

** Nhu cầu tư vấn sử dụng thuốc của bệnh nhân*

Kết quả nghiên cứu cho thấy đa số các bệnh nhân có nhu cầu muốn được tư vấn sử dụng thuốc với tỷ lệ 58,33% và 32,50% bệnh nhân không có nhu cầu muốn được tư vấn sử dụng thuốc. Một số lý do bệnh nhân không muốn được tư vấn sử dụng thuốc là do bệnh nhân đã được điều trị lâu ngày (79,49%) và đã được bác sĩ tư vấn (58,97%). Có một số bệnh nhân sợ bị tính thêm phí khi được tư vấn (15,38%) và sợ mất thời gian khi được tư vấn (5,13%). Một số bệnh nhân tin tưởng bác sĩ có thể cung cấp đầy đủ các thông tin về thuốc và bệnh. Bệnh nhân chưa ý thức được dược sĩ sẽ hỗ trợ cho bác sĩ, cung cấp cho họ những thông tin liên quan đến thuốc điều trị.

Nghiên cứu về lĩnh vực mà các bệnh nhân muốn được tư vấn sử dụng thuốc cho thấy: Đa số các bệnh nhân muốn tư vấn cả về thuốc và về bệnh của họ, chiếm tỷ lệ 61,43%. Nhu cầu được tư vấn về bệnh lý bệnh nhân mắc phải, độ dài đợt điều trị và thời điểm uống thuốc chiếm tỷ lệ lần lượt là 82,86%, 72,86% và 62,86%. Nhu cầu tư vấn về thuốc dùng kèm theo và liều dùng thuốc chiếm tỷ lệ thấp lần lượt là 22,86% và 15,71%. Các nhu cầu tư vấn về tương tác thuốc và dạng bào chế thuốc chiếm tỷ lệ thấp.

Ngoài ra một số bệnh nhân muốn được tư vấn về tác dụng không mong muốn của thuốc. Tác dụng không mong muốn ảnh hưởng trực tiếp đến sinh hoạt và chất lượng cuộc sống của bệnh nhân. Ngoài ra, nó là một trong những rào cản làm giảm sự tuân thủ của bệnh nhân [4].

** Hoạt động tư vấn sử dụng thuốc của dược sĩ*

Trong thời gian nghiên cứu nhóm nghiên cứu đã ghi nhận hoạt động tư vấn sử dụng thuốc tại phòng tư vấn thuốc Bảo hiểm y tế Bệnh viện Thống Nhất và đã thu được số liệu của 60 cuộc tư vấn cho 60 bệnh nhân.

Kết quả khảo sát về các nội dung dược sĩ tư vấn sử dụng thuốc cho thấy: các nội dung như chào hỏi, tư vấn liều dùng, tư vấn thời điểm dùng thuốc và lưu thông tin tư vấn được thực hiện trong tất cả các cuộc tư vấn. Việc lưu thông tin tư vấn giúp các dược sĩ theo dõi được số bệnh nhân vào tư vấn hàng ngày, đồng thời khi có bất kì vấn đề gì liên quan đến đơn thuốc có thể liên hệ với bác sĩ kê đơn để thảo luận. Tuy nhiên việc lưu thông tin mới chỉ dừng ở mức ghi lại thông tin của bệnh nhân, thuốc tư vấn, chưa lưu lại những câu hỏi của bệnh nhân, câu trả lời của dược sĩ để có thể tập hợp thành nguồn thông tin tra nhanh khi gặp tình huống tương tự. Nội dung hỏi tiền sử thuốc, dị ứng của thuốc trong đơn, tư vấn tác dụng không mong muốn, tư vấn cách sử dụng được thực hiện với tỷ lệ cao. Các dược sĩ đã soạn danh mục thuốc đặc biệt cần tư vấn làm tài liệu tra cứu nhanh trong quá trình tư vấn. Tuy nhiên, các tài liệu về tra cứu tương tác thuốc phòng tư vấn vẫn còn thiếu, trong khi bệnh nhân đang có xu hướng quan tâm hơn đến vấn đề này. Các nội dung về tư vấn độ dài đợt điều trị, hướng dẫn tên, chỉ định được thực hiện với tỷ lệ thấp nhất lần lượt là 41,67% và 40,0%.

Đa số bệnh nhân tham gia nghiên cứu được tư vấn đầy đủ các loại thuốc theo đơn chiếm 61,67%. Có 26,67% trường hợp các dược sĩ chỉ tư vấn các loại thuốc cần lưu ý.

Trong quá trình tương tác giữa dược sĩ và bệnh nhân trước khi dược sĩ bắt đầu tư vấn đa số các bệnh nhân đưa ra câu hỏi với nội dung tư vấn chung, chiếm tỷ lệ 55,0%. Ngoài ra có 38,33% các bệnh nhân đưa ra câu hỏi tư vấn cụ thể như các câu hỏi về cách dùng (43,48%), liều dùng (30,43%), tác dụng không mong muốn của thuốc (26,09%). Trong khi dược sĩ đang tư vấn sử dụng thuốc có 73,33% các bệnh nhân có hỏi các dược sĩ với các nội dụng câu hỏi thường gặp như: tác dụng không mong muốn của thuốc (84,09%); bệnh lý của bệnh nhân (77,27%) và một số câu hỏi khác (22,73%). Nghiên cứu của McMahon năm 1987 đã phỏng vấn 154 bệnh nhân sau khi nhận thuốc và thấy rằng 1/3 bệnh nhân có hỏi các câu hỏi liên quan đến thuốc [5]. Bệnh nhân trong nghiên cứu ở Bệnh viện Thống Nhất đã chủ động hỏi, và chủ động tương tác với dược sĩ, bày tỏ quan điểm, ý kiến của mình.

Mô hình tư vấn bệnh nhân của dược sĩ ở Bệnh viện

Thống Nhất đã bước đầu tiếp cận tới phương pháp đồng thuận. Các dược sĩ không chỉ cung cấp thông tin một chiều, ở đây đã có thời gian tương tác, thảo luận giữa dược sĩ và bệnh nhân, qua đó dược sĩ có thể nắm bắt được nhu cầu và nhận thức của bệnh nhân, tuy nhiên người đưa ra quyết định cho bệnh nhân vẫn là dược sĩ. Mô hình này tương ứng với mô hình tư vấn sức khỏe hai chiều theo Kansanaho, hay tương ứng với giai đoạn đối thoại theo USP. Theo một nghiên cứu được tiến hành trên 506 dược sĩ cộng đồng tại bang Ohio, Mĩ của Kirking năm 1982, các cuộc tư vấn do dược sĩ thực hiện thường ngắn, dược sĩ là người chủ động hỏi và đưa thông tin một chiều tới bệnh nhân [6].

5. KẾT LUẬN

Nhiên cứu của chúng tôi cho thấy nhiều bệnh nhân có nhu cầu muốn được tư vấn sử dụng thuốc (58,33%). Một số lý do bệnh nhân không muốn được tư vấn sử dụng thuốc của bệnh nhân là do bệnh nhân đã được điều trị lâu ngày (79,49%) và đã được bác sĩ tư vấn (58,97%). Các bệnh nhân muốn tư vấn cả về thuốc và về bệnh của họ, chiếm tỷ lệ 61,43%. Ngoài ra một số bệnh nhân muốn được tư vấn về tác dụng không mong muốn của thuốc.

Đa số bệnh nhân tham gia nghiên cứu được tư vấn đầy đủ các nội dung và các loại thuốc theo đơn (61,67%). Trước khi dược sĩ bắt đầu tư vấn đa số các bệnh nhân đưa ra câu hỏi với nội dung tư vấn chung (55,0%), bệnh nhân trong đã chủ động hỏi và chủ động tương tác với dược sĩ, bày tỏ quan điểm, ý kiến của mình.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

[1] An NN, Clinical Pharmacy, Medical Publishing House, 2011. (in Vietnamese)

[2] University of Medicine and Pharmacy at Ho Chi Minh city, Applied Information Technology in Pharmaceutical Industry, Vietnam Education Publishing House, 2016. (in Vietnamese)

[3] Morrow D, Leirer V, Altieri P et al., Elders' schema for taking medication: implications for instruction design, Journal of Gerontology, 1991; 46(6): 378-385.

[4] Mezirow J, Transformative dimensions of adult learning. Jossey-Bass Publishers, 1991.

[5] Helper C, Strand L, Guerrero R et al., Opportunities and responsibilities in pharmaceutical care, American Journal of Hospital Pharmacy, 1990; 47(3):533-543.

[6] Aslanpour Z, Smith FJ, Oral counselling on dispensed medicaton: a survey of its extent and associated factors in a random sample of community pharmacies, International Journal of Pharmacy Practice, 1997; 5(2): 57-63.